

УДК 336.717.3(045)

Гмиря В. П.

Черкаський інститут банківської справи

Університету банківської справи Національного банку України

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕПОЗИТНОЇ ПОЛІТИКИ БАНКІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВИХ РИНКІВ

У статті розглянуто основні питання розвитку депозитної політики банку. Виявлено сучасний стан депозитної політики банку юридичними та фізичними особами. З'ясовано роль депозитної політики в розвитку банківської системи та економіки країни. Запропоновано напрями покращення депозитної політики з урахуванням розвитку глобалізації фінансових ринків.

Ключові слова: депозитна політика, банківська система, принципи депозитної політики, глобалізація, фінансові ринки.

Актуальність теми. В сучасній економіці світу комерційні банки відіграють провідну роль у мобілізації та перерозподілі капіталу, акумуляції тимчасово вільних грошових коштів та їх розміщенні. Недостатня капіталоутворююча база окремих банків, слабкість банківського сектору в цілому несприятливо впливають на структуру заощаджень населення. Розвиток комерційного банку неможливо забезпечити без детально відпрацьованої та економічно обґрунтованої депозитної політики, що враховує особливості діяльності самої кредитної організації та її клієнтів, вибрані пріоритети подальшого зростання і поліпшення якісних показників діяльності банку, соціально-економічні умови, в яких здійснюється банківська діяльність.

Усвідомлення негативних наслідків кризи банківської системи вимагає зміни роботи банків із залучення коштів та проведення більш продуманої політики розміщення коштів.

Постановка проблеми. Глобалізація і розвиток фінансових ринків (міжнародних і національних) передбачає вдосконалення банківської діяльності з урахуванням вимог ринку. Виникає необхідність у вивченні та впровадженні на практиці нових прийомів і методів банківського менеджменту та маркетингу, вивченні та покритті фінансових ризиків з метою найбільш повного задоволення потреб клієнтів банків з мінімальними для комерційних банків витратами.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням питання формування ефективної депозитної політики займалися такі видатні вчені-економісти як: О. Заруба, Д. Завадська, А. Мороз, М. Савлук, В. Ричаківська, О. Васюренко, О. Дмитрієва, Д. Олійник.

Незважаючи на значну кількість науково-практичних розробок щодо визначення сутності поняття «депозитна політика», особливостей її формування та механізму реалізації, нині відсутній єдиний підхід уніфікації цього поняття.

Мета статті: розглянути проблему формування депозитної політики банку та виявити основні напрями її покращення.

Виклад основного матеріалу. Депозитні операції становлять основну групу пасивних операцій комерційних банків. На їх основі формується велика частина ресурсів комерційних організацій, що використовуються на цілі короткострокового і довгострокового кредитування суб'єктів господарювання та населення.

Реалізацію депозитної політики можна розглядати в широкому і вузькому сенсі.

У широкому сенсі – це діяльність комерційного банку, пов'язана із залученням коштів населення та інших кредиторів, а також із визна-

ченням (регулюванням) відповідної комбінації джерел засобів.

У вузькому сенсі – це дії, спрямовані на задоволення потреби банку в ліквідності шляхом активного пошуку та залучення засобів, зокрема й позикових.

Чітке уявлення про основні тенденції розвитку ринку депозитів, чітке розуміння сильних і слабких сторін конкурентів, знання основних цінових нюансів формування депозитних продуктів є необхідною запорукою успішної роботи банку на ринку депозитів фізичних осіб.

Депозитна політика є комплексом заходів, спрямованих на мобілізацію банками грошових коштів юридичних і фізичних осіб, а також держбюджету, у формі внесків (депозитів) з метою їх подальшого взаємовигідного використання.

Реалізувати такий комплекс заходів зможе лише той комерційний банк, який постійно розширює діапазон послуг, які надаються клієнтам, знижує витрати, покращує якість кредитно-розрахункового та касового обслуговування, надає різні пільги при обслуговуванні клієнтів, пропонує їм різні консультації тощо. Таке комплексне обслуговування відіграє істотну роль при встановленні співвідношення між рівнями процентних ставок за кредитними та депозитними операціями банку. Особливе значення має рівень депозитного відсотка, тобто відсотка, що виплачується клієнтам комерційного банку із залучення внесків (депозитів), оскільки основу депозитної діяльності комерційних банків становлять операції із залучення ними грошових коштів.

Розглядаючи депозитну політику банку як один з елементів банківської політики в цілому, необхідно виходити з того, що основною метою депозитної політики є залучення якомога більшого обсягу грошових ресурсів за найменшою ціною. Успішна реалізація цієї багатогранної мети депозитної політики банку передбачає вирішення у процесі її формування таких завдань:

- сприяння у процесі проведення депозитних операцій отриманню банківського прибутку або створення умов для отримання прибутку в майбутньому;
- підтримання необхідного рівня банківської ліквідності;
- забезпечення диверсифікації суб'єктів депозитних операцій та поєднання різних форм депозитів;
- підтримання взаємозв'язку і взаємної узгодженості між депозитними операціями та операціями з видачі позик за сумами та строками депозитів і кредитних вкладень;
- мінімізація вільних коштів на депозитних рахунках;

- проведення гнучкої процентної політики;
- постійний пошук шляхів і засобів зменшення процентних витрат за залученими ресурсами;
- розвиток банківських послуг і підвищення якості та культури обслуговування клієнтів.

При проведенні депозитної політики необхідно враховувати ряд умов, серед яких можна виділити такі, як визначення джерел банківських внесків і структури банківських пасивів і активів, встановлення граничних термінів зберігання грошових коштів вкладників, досягнення максимального доходу, від операцій, які проводяться, облік централізованих визначаються нормативів і «правил гри» на ринку позикових капіталів, забезпечення повної самостійності та відповідальності сторін, що беруть участь в депозитних операціях та ін.

Депозитні операції комерційних банків пов'язані не тільки із зарахуванням у внески грошових коштів юридичних і фізичних осіб, а й з видачею клієнтам готівки з відповідних депозитних рахунків, а в окремих випадках з перерахуванням коштів з одних депозитних рахунків на інших. Тому режим функціонування різних видів депозитних рахунків повинен включати також порядок використання клієнтами банків своїх грошових внесків. Наприклад, внески до запитання або поточні, призначені для їх повсякденного використання клієнтами як засобу платежу, вносяться і вилучаються без зазначення строку і можуть бути затребувані в будь-який момент за бажанням вкладника повністю або частково. Внески до запитання розміщують клієнти, які бажають мати кошти в ліквідній формі, а розрахунки за такими внесками проводяться готівкою, чеками, переказами або векселями. При цьому внески до запитання слід відрізняти від так званих «одноденних грошей», коли мова йде про депозит на один день.

Специфіка депозитної політики банку знаходить відображення у відповідних принципах. Розглянемо основні з них:

- принцип забезпечення оптимального рівня витрат;
- принцип безпеки операцій банку;
- принцип підтримки надійності;
- принципи формування та реалізації депозитної політики комерційного банку;
- принцип забезпечення стійкості;

- принцип наукової обґрунтованості ресурсної бази;
- принцип комплексного підходу;
- принцип безпеки проведення депозитних операцій;
- принцип єдності елементів депозитної політики;
- принцип забезпечення оптимального рівня витрат;
- принцип ефективності;
- принцип кореляції з кредитно інвестиційною політикою банку

Принцип наукової обґрунтованості є одним з найважливіших, оскільки базові положення депозитної політики банку повинні ґрунтуватися на глибокому пізнанні механізму дії економічних законів у грошово-кредитній сфері, тенденцій утворення і використання грошових доходів держави, суб'єктів господарювання і населення, економічної природи різних видів вкладів, а також з урахуванням зміни економічного середовища діяльності банку. Науково обґрунтована депозитна політика передбачає відповідність цілям і завданням функціонування банку на певному етапі його розвитку. Вона заснована на дослідженні економічних умов функціонування банку та факторів, що її визначають, з метою найбільш повної відповідності потребам розвитку економіки.

Принцип комплексного підходу полягає в дотриманні логічного взаємозв'язку і послідовності здійснюваних банком заходів у сфері депозитної політики, їх відповідності банківської стратегії, а також визначенні найбільш оптимальних тактичних прийомів і методів механізму реалізації депозитної політики.

Принцип єдності елементів депозитної політики повинен характеризуватися нерозривним взаємозв'язком всіх її елементів, забезпечуючи тим самим досягнення основної мети залучення необхідних банку ресурсів.

Принцип ефективності полягає у відповідності депозитної політики банку його основної стратегії та сприяння в отриманні ним прибутку в перспективі. Цей принцип є узагальнюючим і означає вибір найбільш ефективної депозитної політики.

Згідно з даними НБУ, загальний обсяг зобов'язань банків за звітний період збільшився

Таблиця 1

Депозити за секторами економіки в 2014 р.

Показники	Жовтень		Листопад		
	Залишки на кінець періоду, млрд грн	Зміна в річному обчисленні, %	Залишки на кінець періоду, млрд грн	Зміна в річному обчисленні, %	Зміна до попереднього місяця, %
Нефінансові корпорації	200,8	11,8	207,9	15,8	3,6
На вимогу	122,5	18,9	129,1	25,5	5,4
До 1 року	50,8	18,4	53,0	22,7	4,4
Від 1 року до 2 років	17,9	-27,2	16,1	-33,1	-10,0
Більше 2 років	9,7	5,2	9,8	2,7	1,0
Домашні господарства	401,5	-7,7	419,5	-4,7	4,5
На вимогу	93,4	3,2	98,0	7,5	4,9
До 1 року	122,7	0,9	130,6	7,4	6,5
Від 1 року до 2 років	170,1	-18,8	174,8	-18,3	2,6
Більше 2 років	15,3	16,1	16,2	19,2	6,0
Інші фінансові корпорації	27,0	17,3	28,8	18,8	6,6
Сектор загального державного управління	3,0	-51,4	3,4	-39,2	13,2
Некомерційні організації, що обслуговують домашні господарства	4,5	17,4	4,7	21,9	4,2
Всього	636,8	-1,7	664,3	1,7	4,3

ся на 13,3% (або на 127,6 млрд грн) і на 1 січня 2014 р. становив 1085,5 млрд грн (за 2012 р. цей показник зріс на 6,6%). Найбільш активно ріст відбувався в національній валюті. Їх залишки збільшилися на 27,9% (на 127,9 млрд грн) – до 586,8 млрд грн. Зобов'язання в іноземній валюті скоротилися на 0,1% – до 498,7 млрд грн.

Основною складовою зобов'язань банків залишалися залучені депозити і станом на 1 січня 2014 р. кошти фізичних осіб становили 40% від загальної суми зобов'язань, кошти суб'єктів господарювання – 21,6%.

Нарощування депозитної бази банків упродовж року переважно забезпечувалося збільшенням залишків депозитів фізичних осіб (72,2 млн осіб на обслуговуванні у банках), що свідчило про сталу довіру населення до банківської системи. За 2013 р. кошти фізичних осіб зросли на 19,2% (або на 69,7 млрд грн) – до 433,7 млрд грн (за 2012 р. цей показник зріс на 18,9%). Насамперед зростали депозити населення в національній валюті – на 38,6%. Кошти фізичних осіб в іноземній валюті збільшилися за рік лише на 0,4% [1].

Станом на 1 грудня 2014 р. залишки депозитів, залучених від резидентів, становили 664,3 млрд грн. За місяць вони збільшилися на 27,4 млрд грн, або на 4,3%, переважно внаслідок курсової переоцінки зобов'язань через зниження курсу гривні до основних іноземних валют, а також через збільшення залишків у національній валюті на рахунках на вимогу НК та короткострокових рахунках ІФК.

Вагоме збільшення депозитів у національній валюті відбулося на рахунках корпорацій оптової та роздрібної торгівлі, виробництва хімічних речовин та хімічної продукції, сільського господарства, сфери наукових досліджень, добування кам'яного та бурого вугілля. Водночас зменшилися залишки на рахунках у національній валюті в корпорацій металургійного виробництва, будівництва споруд, постачання електроенергії, газу та пари, добування нафти та газу.

Депозити ІФК у гривневому еквіваленті збільшилися порівняно з попереднім місяцем на 1,8 млрд грн, або на 6,6% до 28,8 млрд грн переважно за рахунок депозитів у національній валюті як страхових корпорацій та недержавних пенсійних фондів, так і інших фінансових посередників та допоміжних фінансових організацій [2].

Отже, враховуючи результати проведеного дослідження можна стверджувати, що депозитна політика комерційних банків знаходиться під суттєвим впливом факторів прямого та непрямого впливу. Тому при визначенні депозитної політики необхідно враховувати вплив зазначених факторів, що дозволить зайняти лідерські позиції на ринку банківських послуг.

Висновки та пропозиції. З метою вдосконалення депозитної політики комерційного банку пропонуються такі напрями банківського маркетингу:

1) вдосконалення організаційної структури комерційного банку;

2) вдосконалення цінової політики на основі ефективного використання цінових і нецінових характеристик депозитного продукту;

3) просування депозитних продуктів шляхом вибудовування взаємовигідних відносин з клієнтом;

4) підвищення якості депозитних продуктів.

Створення розширеної клієнтської бази вимагає великих витрат часу і коштів, при цьому залучення нових клієнтів обходиться для кредитної організації дорожче, ніж збереження відносин з уже наявними клієнтами. Отже, замість традиційного маркетингу угод, основна мета якого – це отримання максимального прибутку, кредитним організаціям слід концентруватися на побудові відносин довгострокового партнерського співробітництва, формуванні максимально вигідних відносин з клієнтами.

Процес формування взаємовигідних відносин з клієнтами в науковій літературі отримав назву «маркетинг партнерських відносин», метою якого є побудова з клієнтами партнерських відносин на основі врахування взаємних інтересів. Цей інститут партнерських відносин набуває все більшого поширення, оскільки, по-перше, традиційні банківські продукти персоналізуються під індивідуальні потреби клієнта, а по-друге, клієнти, які споживають стандартні банківські послуги, часто не можуть оцінити вигідність пропозиції нового продукту.

Для забезпечення стабільної депозитної бази пропонуються певні напрямки якісного вдосконалення депозитної політики:

– випуск нетрадиційних для комерційних банків депозитних інструментів: депозитних і ощадних сертифікатів, що дозволить розширити ресурсну базу банку;

– мінімізація негативного впливу непередбаченого вилучення населенням строкових вкладів на фінансовий стан банку шляхом впровадження безвідкличних депозитів або умовно безвідкличних депозитів (з правом застосування до нього штрафних санкцій за дострокове відкликання коштів) – стимулювання розвитку безвідкличних депозитів і компенсації населенню неможливості достроково вилучити свій внесок, комерційним банкам слід запропонувати для вкладів з обмеженим терміном вилучення більш високий відсоток, ніж за традиційними депозитами. При цьому банки зобов'язані інформувати вкладника при укладенні договору про наявність всіх можливостей і обмежень;

– використання коштів інституційних інвесторів (пенсійної системи, соціальних фондів), що сприятиме зниженню собівартості депозитної бази банків, та збільшення термінів розміщення коштів, оскільки страхові та пенсійні капітали триваліші за термінами і дешевші, ніж вклади населення або депозити юридичних осіб;

– розвиток депозитних послуг цільового призначення – це відкриття депозитних рахунків з гнучким режимом користування, що дозволить досягти не лише економічного, а й значного соціального ефекту.

Список літератури:

1. Бюлетень Національного банку України [Електронний ресурс]. – 2015. – № 1(262). Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=13617293>.
2. Річний звіт Національного банку України 2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=8253030>.
3. Лавров Р.В. Депозитна політика банку в сучасних умовах [Електронний ресурс] / Р.В. Лавров // Науковий вісник ЧДІЕУ. – 2010. – № 4(8). – Режим доступу: www.nvisnik.geci.cn.ua/pdf/.../182-187.pdf.
4. Полякова Н.М. Стратегія управління активними і пасивними операціями банку [Електронний ресурс] / Н.М. Полякова, О.В. Ілляшенко. – Режим доступу: www.rusnauka.com/8.../1_104516.doc.htm.
5. Трохименко В.І. Ринок банківських послуг в Україні: сучасний стан і тенденції розвитку / В.І. Трохименко // Статистика України. – 2010. – № 2. – С. 26–31.

Гмыря В. П.

Черкаський інститут банківського дела

Університета банківського дела Національного банку України

**НАПРАВЛЕНИЯ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ДЕПОЗИТНОЙ ПОЛИТИКИ БАНКОВ УКРАИНЫ
В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ ФИНАНСОВЫХ РЫНКОВ**

Резюме

В статье рассмотрены основные вопросы развития депозитной политики банка. Исследовано современное состояние депозитной политики банка в контексте юридических и физических лиц. Выявлена роль депозитной политики в развитии банковской системы и экономики страны. Предложены направления улучшения депозитной политики с учетом развития глобализации финансовых рынков.

Ключевые слова: депозитная политика, банковская система, принципы депозитной политики, глобализация, финансовые рынки.

Gmirya V. P.

Cherkassy Institute of Banking

Banking University National Bank of Ukraine

**WAYS OF IMPROVING DEPOSIT POLICY IN BANKS OF UKRAINE UNDER CONDITIONS
OF GLOBALIZATION OF FINANCIAL MARKETS**

Summary

The main issues of the bank deposit policy are considered. The current state of the bank deposit policy in accordance with entities and individuals is analyzed. The role of deposit policy in the development of the banking system and the economy is found out. The directions for deposit policy improvement due to the development of the globalization of financial markets are recommended.

Keywords: deposit policy, banking, deposit policy principles, globalization, financial markets.